

умінь, навичок і властивостей особистості в аспекті аналізу, управління та самоуправління конфліктами. Медіація дозволяє сторонам вийти зі складної ситуації, продемонструвати високий рівень культури спілкування.

Таким чином можна стверджувати, що високий рівень конфліктологічної компетентності сприятиме успішності медиативної діяльності викладача з во, та дозволить використовувати її у освітньому процесі як метод і засіб конструктивного врегулювання конфліктів.

Література:

1. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект : навч.-метод. посібник / В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ : ФОП Стеценко В.В., 2016. 192 с.
2. Лукашенко А. О. Педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харківський нац. пед. університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 24 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-14>

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Леонова В. І.

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
м. Одеса, Україна*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Інвалідність у дітей визначає істотні обмеження життєдіяльності у важливий для розвитку людини період. Обмеження життєдіяльності, обмежений життєвий простір перешкоджають своєчасному та повноцінному засвоєнню дитиною найнеобхідніших знань та вмінь від соціальних інститутів. Дитяча інвалідність призводить до соціальної дезадаптації,

яка обумовлена порушеннями у розвитку та виникненням через це утруднень у самообслуговуванні, спілкуванні, навчанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблемами дітей-інвалідів займалися багато науковців, зокрема Л.С. Вавіна, Т.А. Власова, М.С. Певзнер, Л.І. Плаксіна, К.С. Лебединська, Л.І. Солнцева, Т.Г. Єгорова, Т.Д. Ілляшенко та багато інших. Окремі питання соціально-педагогічної адаптації учнів з обмеженими можливостями досліджують у своїх наукових працях такі вчені і фахівці, як Л.І. Акатова, О.В. Безпалько, Л.Т. Тюплі, І.Б. Іванова, М.П. Лукашевич, І.Т. Мигович, О.І. Карякіна [3]. Для осмислення проблеми аналізу інвалідності у дітей як соціального феномену важливою залишається сутність соціальної норми, яку вивчали Е. Дюркгейм, М. Вебер, Р. Мертон, П. Бергер, П. Бурдьє. Вихідні положення дослідження ґрунтуються на засадах Конституції України, Законів України «Про охорону дитинства», Закон України «Про освіту» [2], Закон України «Про державну соціальну допомогу дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства», Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

Психологічні дослідження багатьох науковців свідчать, що більшості учнів з особливими потребами властиві суттєві проблеми, пов'язані із навчанням. Вони відчують себе ізольовано, зневірюються у власних силах, їм властиві підвищена тривожність, роздратованість, емоційні розлади, переживають великий дефіцит соціальних контактів, стикаються із труднощами міжособистісних відносин, у міжособистісних стосунках спостерігаються підлеглі відношення, підвищена потреба у захисті, відповідальність за прийняття рішення найчастіше перекладається на оточуючих, у їхній мові домінують слова: самотність, нездатність, неспроможність, марність життя, занижена самооцінка, невпевненість у собі, втрачають впевненість у собі, в можливостях самореалізації, зокрема в особистісній сфері, створенні власної сім'ї і вихованні дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. В школі учні з особливими потребами постійно знаходяться під спостереженням вчителів, а також соціального педагога. Соціальний педагог веде статистику учнів з особливими потребами, має в наявності індивідуальні соціально-психологічні картки на учнів, де фіксується вся інформація стосовно психологічного стану учнів, особливостей поведінки, рівня тривожності тощо. З цими учнями проводяться бесіди, корекційно-розвивальні заняття, направлені на адаптацію учнів з особливими потребами до навчання в школі [4].

Дослідження мало на меті проаналізувати соціально-педагогічну підтримку дітей з особливими потребами та адаптацію до умов навчально-виховного процесу. Для використання поставлених у роботі завдань нами було використано наступні методики: Методика «Рівень самооцінки»; Методика «Який я?»; Анкета для дітей «Моє ставлення до дітей з особливими потребами»; Анкета для педагогічних працівників «Ставлення до інклюзивної освіти»; Анкета для батьків особливості батьківського ставлення до дітей з особливими потребами за методикою А. Варга, В. Століна [4].

Нами було використано в дослідженні метричну шкалу, яка містить у собі три рівні (низький, середній, достатній). Тому означені методики були перераховані за вимогами кваліметричного розподілу за визначеними рівнями. Докладний опис показників критеріїв та їхній рівневий диференціал представлено в таблиці. Переходимо до опису кожного з рівнів.

Високий рівень адаптації характеризується тим, що учень позитивно ставиться до школи, вимоги вчителя сприймає адекватно, навчальний матеріал засвоює легко; глибоко і повно оволодіває програмним матеріалом, розв'язує ускладненні завдання, старанний, уважно слухає вказівки, пояснення вчителя; виконує доручення без зовнішнього контролю, виявляє великий інтерес до самостійної навчальної роботи, готується до всіх уроків; займає в класі високе статусне становище.

Середній рівень адаптації є базовим та характеризується позитивним відношенням учнів до школи, їй відвідування не викликає негативних емоцій, розуміє навчальний матеріал, якщо вчитель пояснює його детально і наочно; засвоює основний зміст навчальних програм, самостійно розв'язує типові задачі, зосереджений і уважний при виконанні завдань, вказівок дорослого, але при його контролі; буває зосередженим тільки тоді, коли займається чимось цікавим; готується до уроків і виконує домашні завдання майже завжди; дружить з багатьма однокласниками.

Низький рівень адаптації. Учень негативно або байдуже ставиться до школи; нерідко жаліється на нездоров'я; переважає пригнічений настрій, спостерігаються порушення дисципліни; новий матеріал засвоює фрагментарно; утруднена самостійна робота з підручником; не проявляє інтересу до виконання самостійних завдань, до уроків готується нерегулярно, йому необхідний постійний контроль з боку вчителя і батьків; знає по прізвищах і іменах не всіх однокласників.

Висновки. Підводячи підсумки проведених досліджень, можна зробити висновок, що система впливу на дітей з особливими потребами

має бути розрахована на тривалий час і впливати на особистість загалом, у єдності таких її компонентів, як: пізнавальні, емоційно-вольові, психічні процеси, досвід (знання, вміння, навички); спрямованість; поведінка. Соціальному педагогу необхідно узгоджувати педагогічні впливи з медичними і психологічними установами, дотримуватися послідовності й наступності в корекційно-виховній роботі, єдиного охоронно-педагогічного режиму в школі й сім'ї. Відповідно до цього можна стверджувати, що організувати навчання дитини з особливими потребами не можна, сподіваючись на її спонтанний розвиток.

Література:

1. Журнал. Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна робота. Пілотний випуск 2014 р. С. 2.
2. Закон України «Про освіту осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (спеціальну освіту)» Розділ I. Загальні положення Стаття 2.
3. Леонова В.І. Соціально-педагогічна адаптація учнів з обмеженими можливостями в умовах загальноосвітньої школи. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Студентські соціальні ініціативи : реалії та перспективи»]. (Одеса, 22 квітня 2015 р.). – Одеса, 2015. – С. 224–227.
4. Леонова В.І., Віщукаєва К.М. Експериментальна програма щодо соціально-педагогічної адаптації учнів з особливими потребами в шкільному середовищі // Інноваційна педагогіка : науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій, Одеса. 2021. – Вип. 32. – Том 1.
5. Романова О. Діти з особливими потребами в школі: Психолого-педагогічний супровід/Ольга Романова та ін. – К.: Шк. світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу».